

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 15 (1530) 14 КРАСАВІКА 2021 г.

Засеўкі на Лідчыне

На ўрачыстай абстаноўцы абраад "Засеўкі" (а старадаўнюю традыцыю лідскія аграрнікі выконваюць дагэтуль) сёлета прайшоў на базе сельгаспрадпрыемства "Пескаўцы".

На полі ля вёскі Лазяны сабраліся кіраўнікі і спецыялісты сельгаспрадпрыемстваў, прадстаўнікі духавенства, працаўнікі культуры, каб разам правесці традыцыйную цырымонію, якая спрыяе паспяховасці сельскагаспадарчага года.

Павіншаваў працаўнікоў сяля з пачаткам палівых работ і выказаў упэўненасць, што яны будуць паспяховымі, старшыня Лідскага райвыканкама Сяргей Ложачнік. Звяртаючыся да аграрнікаў, кіраўнік раёна акцэнтаваў увагу прысутных: вясновыя ра-

гэта адзін культыватар, а за ім ідуць дзве сялкі. Вядома, мы можам напрачаць на нябесную канцылярыю, але спачатку самі павінны зрабіць усё, што ад нас залежыць, прына-
мсі - правесці работы ў паліах якасна. Радасна, што вясно-
вая работы пачынаем з добрым настроем, поўнымі ба-
камі паліва, якасным пасяў-
ным матэрыялам. Упэўнены,
вынік будзе не горшы, нават
лепшы за леташні.

Сяргей Ложачнік і кі-
раўнік КСУП "Пескаўцы"
Тадэвуш Рахатка кінулі ў зя-
млю першыя зерні будучага
ўраджаю, і толькі пасля гэтага
ў поле выйшлі магутныя

- У глебе досьць вільгаці,
угнаеннямі мы забяспечаны. Так-
сама да пачатку правядзення вяс-
нова-палівых работ у кожнай з
дзеяці сельгазарганізацій рас-
працавана сістэма аплаты працы і
прэміявання, што дазволіць пра-
весці работы якасна і ў тэрмін. А
ў цэлым для забеспечэння выхаду
на прагнозныя паказчыкі па вы-
творчасці прадукцыі раслінавод-
ства нам трэба пасяець 18 тысяч
гектараў ярыны і зернебабовых
культур, - распавяляла намеснік ста-
ршыні, начальнік кіравання сель-
скай гаспадаркі і харчу Лідскага
райвыканкама Вольга Наройчык.

Засеўкі аздаблялі народ-
нымі песнямі работнікі Лідскага

боты трэба правесці ў сціслыя аг-
ратэхнічныя тэрміны. Ярыну пасяець да 20 красавіка, кукурузу -
да 9 траўня.

- Летась надвор'е так рас-
парадзілася, што ўжо 7 сакавіка
трактары выйшлі ў поле, - узяў слова Сяргей Ложачнік. - Сёлета мы выходзім 23 сакавіка. Уся тэх-
ніка якасна падрыхтавана да вяс-
нова-палівых работ. А, як вядома,
калі ўмела яе рыхтаваць, грамат-
на працаўца, заўсёды будзем з
хлебам. Мінулы год паказаў, што
нам ёсць чым ганарыцца. У неко-
торых гаспадарках ураджайнасць
была 200 адсоткаў да ўзоруно 2019
года. Калі раней у полі бачылі два
ци нават тры культыватары, якія
перед сялкай "бегалі" для таго,
каб падрыхтаваць глебу, то сёння

трактары з пасяўнымі агрэгатамі.
Народны абраад "Засеўкі" даў
старт вялікай усеагульнай працы.

І задачы перад калектывамі гаспа-
дарак пастаўлены не завоблачныя,
а цалкам рэальныя.

районнага цэнтра культуры і народ-
най творчасці.
Вольга Капцевіч.
На верхнім здымку: засеўкі
пачынае старшыня Лідскага рай-
выканкама Сяргей Ложачнік.

Старшыні Рады БНР Івонцы Сурвіле - 85

11 красавіка старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Івонцы Сурвіле спаўнілася 85 гадоў. Івонка Сурвіла нарадзілася ў Стоўбцах, першыя гады жыцця правяла ў Засуллі, потым з бацькамі пераехала ў Баранавічы. Потым быў Усходняя Прусія, Данія, затым - Парыж, Мадрыд, Атава... Івонка Сурвіла вучылася ў Вышайшай мастацкай школе ў Парыжы, скончыла лінгвістычнае аддзяленне Сарбонскага ўніверсітэта. Рыхтавала беларускія перадачы на іспанскім радыё ў Мадрыдзе, працеваў ў Бюро перакладаў пры Федэральным урадзе Канады. Была сузансавальніцай і старшынёй канадскага Фонду дапамогі ахвярам Чарнобыля ў Беларусі. Ад 1997 года Івонка Сурвіла - Старшыня Рады БНР.

Радыё Рацыя.

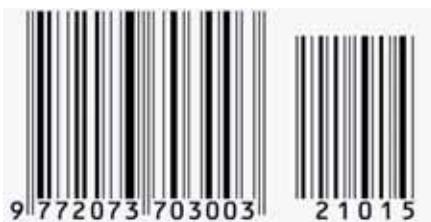
Прэмію Багушэвіча атрымаў Сяргей Абламейка

30 сакавіка Беларускі ПЭН-цэнтр абавясціў вынікі Прэміі Францішка Багушэвіча, якая ўручается за найлепшую гістарычную прозу. Лаўрэатам стаў доктар гістарычных навук Сяргей Абламейка за книгу "Каліноўскі і палітычнае нараджэнне Беларусі". Кніга выйшла ў серыі "Бібліятэка Свабоды". У книзе Абламейка па-новому паглядзеў на ролю і значэнне кіраўніка антырасейскага вызвольнага паўстання 1863-64 гадоў.

lit-bel.org.

1200-ты нумар "Нашага слова",
выдадзены ў Лідзе

Лёс беларускай мовы можа быць вырашаны ў ГЭТЫМ ГОДЗЕ

Зараз у нашай краіне ідзе гаворка аб так званай канстытуцыйнай рэформе. Хто толькі прае не гаворыць у СМИ, на розных форумах, сайтах і стрымах.

Адно з самых балючых пытанняў, гэта колькі дзяржаўных моваў павінна быць у будучай дэмакратычнай Беларусі. Адна ці дзве? Дарэчы. У свой час Бабарыка гаварыў пра трэй мовы: беларускую, рускую і англійскую. Пасля таго, як у жніўні мінулага года да мірнага беларускага супраціву далучылася масава рускамоўнае насельніцтва нашай краіны, якое адразу прызнала нацыянальную сімваліку як сваю, але пераходзіць на беларускую мову ў іх вялікага жадання не было, яны зноў, як у далёкім ужо 1995 г., сталі на пазіцыі тых, хто падуплыў Крамля навязаў краіне так званае двухмоўе. Наўгяды людзі верылі, што ў Беларусі будзе ідэальная сітуацыя, пра якую калісьці казаў старшыня ВС БССР Дзміянцей: "У нас, хто как хаціт, тот так і гаварыць".

У выніку ж разгарнулася татальна русіфікацыя ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Асабліва ў адукцыі і сістэме дзяржаўнага кіравання. Гэта вельмі падабалася Крамлю, які не шкадаваў гроши і ўсяляя падтрымліваў і зараз падтрымлівае русіфікатараў. Уладзімір Пуцін вылучыў асобную канцепцыю "рускага мира", дзе ёсьць асобная праграма падтрымкі спачатку грашым, а потым і зброяй так званага "рускага ўспышчнога населенія". Гэта ідэя легла ў аргументаванне анексіі Крыма і вайны на Данбасе. Цікава, што пасля ўмішальніцтва Пуціна ў армяна-азербайджанскі канфлікт у непрызнанай армянскай рэспубліцы Арцах (Нагорны Карабах) з'явілася яшчэ адна дзяржаўная мова - руская. Такая сітуацыя зараз у Абхазіі і Паўднёвай Асіеці.

Пра дзве дзяржаўныя мовы на Беларусі зараз гаворыць каманда Ціханоўскай, блогерка і палітык Вольга Карач, прыхільнік новай партыі "Вместе" і іншыя аматары "великого и могучего языка и великой культуры".

Прыводзяць прыклады двухмоўя ў Бельгіі і Ірландыі, і нават Індыі, ужо не кажучы пра Швейцарыю. Але ў Бельгіі жывуць два народы - валоны і фланандцы, і таму ў іх дзве дзяржаўныя мовы. Кожны швейцарскі кантон мае адну мову, на якой і гаворыць. Урад Ірландыі траціць вялікія сродкі, каб хоць неяк захаваць сваю родную мову, але яна паступова знікае і асабліва перспектывы на захаванне не мае.

А што мы маем зараз у Беларусі? Мы адна з самых монанациональных краін Еўропы, бо беларусы складаюць у нас больш за 80 % насельніцтва. На апошнім перапісе, нягледзячы на 25 год русіфікацыі, больш за 50 % грамадзян Беларусі назвалі роднай мовай беларускую, прычым акрамя беларусаў, гэта і палякі, і рускія, і татары, і ўрэзі. Насельніцтва краін-

ны збольшага разумее беларускую мову, бо вивучае яе ў школе.

Доўгі час крыніцай захавання беларускай мовы была наша вёска. Але зараз яна імкліва вымірае, і мы сталі адной з самых урбанізаваных нацый у Еўропе. Толькі ў Менску жыве 2 млн. чалавек. Але дзеўшчына Менску і вялікіх гарадоў, асабліва ў малым узросце (3-6 гадоў), ужо зусім не разумеюць беларускай мовы, а калі яны ідуць у рускамоўную школу, то беларуская мова там для іх чужая, замежная і, галоўнае - непатрэбная, бо ўсе ВНУ краіны рускамоўныя.

Цалкам рускамоўныя войскі, суды, міліцыя і амаль увесь дзяржаўны апарат.

Таму калі мы пакінем дзве дзяржаўныя мовы, то за бліжэйшыя 25 год у нас застанецца адна дзяржаўная мова, і, вядома, не беларуская.

Калі за гэты час нас не захопіць Расія, то нас чакае лёс нават не Ірландскай рэспублікі, але, байдай, лёс Белфаста (Паўночнай Ірландыі), якая належыць Брытаніі, а мова ірландцаў там у поўным заняпадзе.

Таму, калі мы хочам жыць, як у Чэхіі, Даніі, Славакіі, Галандыі, мы павінны вярнуць беларускую мову, як адзінаму фактuru існавання самастойнай беларускай нацыі, статус адзінай дзяржаўнай мовы. У Канстытуцыю можна запісаць пункт, што статус выкарыстання рускай і іншых замежных моў у краіне вызначаецца асобнымі законамі. Гэты закон у нас існуе з 1990 г. і называецца "Закон аб мовах у Рэспубліцы Беларусь". Яго трэба ўдасканаліць і дапрацаўць. Там запісаны, што на пераход да беларускай мовы патрэбна 10 год. Але павінны быць запіс, што ўсе дзяржаўныя чыноўнікі павінны здаваць пры прыходзе на службу абавязковы экзамен на веданне беларускай мовы, а на пэўных пасадах і англійской. (Як, дарэчы, у Ірландыі)

У адпаведнасці з вынікамі апошняга перапісу з 2022 году не менш, чым 50 % усіх школ і ВНУ краіны пераводзяцца на беларускую мову навучання. Кожны беларускамоўны грамадзянін краіны мае права ва ўсіх сферах жыцця карыстацца беларускай мовай на роўных правах з рускамоўнымі грамадзянамі.

Асноўная мова дзяржаўнага апартата краіны - беларуская. Аднак на працягу 10 гадоў па пісьмовай просьбі рускамоўных грамадзян краіны яны могуць карыстацца рускай мовай у перапісцы з чыноўнікамі, у судах, банках і іншых дзяржаўных структурах, навучацца на рускай мове ў школах і ВНУ.

Закон аб мовах пасля прыняція Канстытуцыі можна вынесці на грамадскае абмеркаванне, каб удасканаліць яго асобныя палажэнні.

**Ганаровы старшыня ТБМ
Алег Трусаў.**

Зварот да сяброў рэспубліканскай Рады ТБМ імя Ф. Скарыны

Высокашаноўныя і высокаадказныя сябры Рады ТБМ! На спецыяльным паседжанні Рады ТБМ афіцыйна заявіце народу Беларусі галоўны лозунг дзейнасці ТБМ: "За адзінную дзяржаўную беларускую мову у Беларусі!"

Звяртаюся да Вас шчыра з просьбай, а ні ў якім разе не з крытыкай, асэнсаваць хібную стратэгію дзейнага кіраўніцтва ТБМ па абароне беларускай мовы, прадстаўленую ў Звароце да грамадства "Наша задача - зрабіць беларускую мову адной з паўнапраўных моў аўяднанай Еўропы" ("Наша слова" № 12, 24.03.21 г.). Еўропа ўспрымае наша беларускае канстытуцыйнае двухмоўе як роўнасць "паўнапраўных моў".

Канстытуцыйнае двухмоўе ў цывілізаваных краінах успрымаецца як рэальная роўнасць. Хопіць ТБМ быць бэк-вакалістам нашаму канстытуцыйнаму двухмоўю Прэзідэнцкай вертыкалі. Час паказаў, што яно смяртэльнае для беларускай мовы. Толькі адзінай дзяржаўнай беларускай мова ёсьць шлях для яе выратавання. Таму галоўныя стратэгіі і тактыка: **за адзінную дзяржаўную беларускую мову!**

Абгрунтаванне. Гвалтам накінутае на нашу вольную і незалежную дзяржаву ярмо рускамоўнай татальнай русіфікацыі падвяло беларускую мову і яе стваральнікаў і носібітаў - беларускі народ да вымірання: лінгвацыду і энтацыду. Падаю навуковыя тэрміны: "Лінгвацыд (літар. "мова-забойства" ці глотафагія) - комплекс мер адміністрацыйна-палітычнага, а таксама эканамічнага характару, накіраваных на выкараненне мовы, звычайнай у рэгіёнах яе спрадвечнага распаўсюдзу. Эта наців (ад грэц. *etnos* - народ і

лат. *caedo* - забіваю) - палітыка змінчэння нацыянальной ідэнтычнасці, самасвядомасці народа".

"Этнацыд можа праводзіцца як праз палітыку асіміляцыі, так і падчас стаўлення новых нацый праз зміненне ці змену самасвядомасці старых".

Уладная Прэзідэнцкая вертыкаль адразу пасля ўстаўлення сваёй улады адмяніла артыкул Канстытуцыі 1994 года аб адзінай дзяржаўнай беларускай мове і ўвяла так званае двухмоўе. Пачалося выцісканне беларускай мовы з ўсіх сфераў дзяржаўнага і грамадскага жыцця мірна-агрэсіўнай русіфікацыяй, самай беларускай дзяржавай, што не магчыма асэнсаваць. Вынік "двуҳмоўя": на сёння стан беларускай мовы катэстрафічны. Беларускі народ на сваёй гісторычна-этнічнай зямлі, адзіны народ сярод народаў былага СССР, стаў бязмоўны ў сваёй роднай этнічнай беларускай мове. І адзіны народ, які пагадзіўся цярпець шалённую русіфікацыю, што праводзіцца дзейная ўлада пад прыкрыццём смяртэльна-забойчага канстытуцыйнага так званага двухмоўя.

"Наша слова" апошня гады неаднократна гаварыла з чытачамі аб трагічным стане беларускай мовы ў Беларусі, уносіла канкрэтныя прапановы па яе выратаванні і беларусаў, як нацыю, ад вымірання. Для прыкладу артыкул "За адзінную дзяржаўную беларускую мову" ("Наша слова" № 13, 25.03.20 г.). Успомніце 13 і 14 з'езды ТБМ, на якіх уносіўся праект "Аб адзінай дзяржаўнай беларускай мове". На дзвіва, ён не быў ўключаны ў парадак дня з'езда.

У праекце "Беларуская

мова як адзіная дзяржаўная - галоўны гарант рэальнага суверэнітetu нашай Бацькаўшчыны" працаваўся (галоўнае):

"а) аднавіць дзейнасць гісторычных па сваім значэнні законаў аб мовах, прынятых дэпутатамі БССР. Гэта "Закон Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 г.), "Пасстанова Вярховага Савета Беларускай ССР Аб пададку ўядзення ў дзяянне закона Беларускай ССР Аб мовах у Беларускай ССР" (26 студзеня 1990 г.);

"б) альбо у бліжэйшы час прыняць новы Закон аб адзінай дзяржаўнай мове - беларускай".

На жаль, гэты праект (да 13 і 14 з'ездаў ТБМ) ужо сёння стаў гісторычным артэфактам для ацэнкі ролі канстытуцыйнага двухмоўя і нашай (і маёй) дзейнасці-бяздзейнасці ТБМ у барацьбе за адзінную дзяржаўную беларускую мову.

Мэта адукцыйна-выхаваўчай работы ТБМ: беларускі народ павінен мець цвёрдае перакананне, што панаванне рускай мовы ў сучаснай Беларусі, гэта не гісторычная непазблежнасць, не добраахвотны выбар рускай мовы нашымі праціварамі, а вынік свядомай, сістэмнай дзяржаўнай русіфікатарскай палітыкі на працягу больш, чым двух стагоддзяў, ад якой, на вялікі жаль, Прэзідэнцкая вертыкаль не адышла і па-сёння.

**Мікола Савіцкі,
прафесар.**

На Беларускай чыгунцы пабольшала беларускай мовы

На Беларускай чыгунцы зацверджаны тыповыя тэксты інфармавання пасажырам на вакзалах, станцыях і прыпынках. Як стала вядома "Палескай Вясне", загад па іх зацвярджэнні падпісаў

25 лютага першы намеснік начальніка БЧ Іван Шылаў.

У дакументе кіраўнікам аддзялення чыгункі загадваеща забяспечыць з першага красавіка трансляцыю абвестак на ўсіх стан-

цыях і прыпынках на беларускай мове. У цягніках рэгіянальных ліній абвесткі па-беларуску гучалі ўжо некалькі гадоў. Цяпер гэта правіла распаўсюдзілася і на цягнікі міжрэгіянальных ліній.

Абуджаны вясной дзівосны спеў

Вясна, Радзіма, мацярынска ласка, пяшчота, мілосць. Адвечныя тэмы, якія грэюць сэрца. Вялікдень. Свята Дабравешчання Прасвятой Багародзіцы. Малітва за Беларусь.

Цудоўным быў 7 красавіка канцэрт лаўрэата агульнанацыянальнага конкурсу "Эўрыдыка" і іншых, спявачкі аддзела Белдзяржфілармоніі для дзяцей і юнацтва Галіны Сакольнік. У канцэрце ўзялі ўдзел Андрэй Дзяргай (кларнет), Наталля Змітровіч (пымбалы), Таццяна Лясун (фартэпіяна), а таксама юная Віталіна, дачушка артысткі. На свяце прысутнічала кампазітар Аліна Безансон.

Публіка была ў захапленні ад узвышанай, густоўнай, мілай Галіны Сакольнік, якая правяла чудоўны канцэрт "Свято роднага дому", дзе прагучалі творы беларускіх кампазітараў - А. Безансон, Г. Гарэлавай і іншых, песні на слова Міхаіла Ясеня, Валянціна Семянякі. Мацярынская пяшчота, вясна, каханне - адвечныя тэмы, якія хвалююць слухачоў. Дыяпазон твораў спявачкі вельмі разнастайны - і духоўныя, і лірычныя, і жартаўлівые спевы.

Даўнім з'яўляецца супрацоўніцтва Галіны Сакольнік з кампазітарам Алінай Безансон, што належыць да творцаў, якім уласцівы глыбокая захопленнасць духоўнымі тэмамі і вобразамі, пошук новых форм і жанру, экспрэсіўнасць музычнай мовы.

"Незабыўны аўтограф на памяць аб канцэрце ад лаўрэата агульнанацыянальнага конкурсу песні Ганны Герман "Эўрыдыка" наверагодна абыяльней уладальніцы срэбнага голасу Галіны Сакольнік атрымала на памяць. Уладальніца чароўнага месца-сапрона так замілавана выконвае музычныя творы на вершы беларускіх паэтав, што кранае глыбінныя струны душы і падымае да вяршины любові і адухоўленасці, пяшчоты і нацыянальнай самабытнасці. Словы глыбокай павагі і ўдзячнасці спявачцы і ўсім артыстам, хто мае дачыненне да чудоўнага дзеяства", - адзвалася аб падзеі паэтка і мастачка, сябра Саюза беларускіх пісменнікаў Святлана Раманава.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

Велікодныя спевы дораць надзею

Вядомы оперны артыст Ілля Сільчукой, лаўрэат шматлікіх міжнародных конкурсаў, які ствараў высакародныя вобразы, выконваючы галоўныя мужчынскія ролі ў пастаноўках "Іаланта", "Чароўная флейта", "Яўгены Анегін", "Гравіята", "Севільскі цырульнік", у каstryчніку быў вымушаны сысці з Нацыянальнага Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета, але прагучвае служыць сваім талентам беларускаму народу. Восенню ён запісаў моцны кліп з песні "Магутны Божа", удзельнічаў у відэзвароце дзеячаў культуры.

Пасля паездкі да бацькоў у Злучаныя Штаты Амерыкі спадар Ілля вярнуўся ў Менск і прагучвае несці духоўнае музычнае служэнне ў евангельскай царкве "Свято Ісціны". Тут артыст выступіў са спевамі на Вялікдень разам з групай музычных служыцеляў.

Адораны артыст з'яўляецца ўладальнікам медаля Францыска Скарны (2015), лаўрэатам III прэміі Міжнароднага конкурсу вакалістаў у г. Портрафіні (Італія, 2017), дыпламантам, уладальнікам Belvedere Preis і Helikon Preis XXX Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя Ганса Габара "Бельведэр" (Аўстрыя, Вена, 2011 г.), лаўрэатам I прэміі XXI Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя М. Шнайдэр-Трнаўскага (Славакія, г. Трнава, 2010 г.), лаўрэатам I прэміі I Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя М. Магамаева (Расія, г. Москва, 2010 г.) і іншых міжнародных конкурсаў.

Спадар Ілля ў мінулым годзе быў адным з герояў кнігі "ЛІНІІ СВЯТЛА", якая выходит зіліца ў выдавецтве "Кнігазбор". Мы гутарылі са спадаром Іллём у чэрвені мінулага года і вось зноў адбылася новая сустэрэча.

- Спадар Ілля, у Вашай сям'і захоўваючыца трыўальная традыцыя веры. Падзяліцеся, калі ласка, гэтым досведам.

- Гэтыя традыцыі ідуць ад маёй прабабулі Марфы. У вёсцы Вязьма Магілёўскай вобласці існавала з пачатку ХХ стагоддзя евангельская царква. У канцы 20-х гадоў пачаліся рэпрэсіі супраць вернікаў. Мая прабабуля захавала веру і перадала сваім чатыром дзецям. Мой прадзед Іван Барысавіч загінуў у 1941 годзе пад Смаленскам. Прабабуля Марфа не выходзіла больш замуж, выхоўвала дзяцей адна. Дзеці выраслі свядомымі хрысціянамі, надзеінімі лодзьмі, у іх - шматлікія сем'і. Мой дзед Яўгений Іванавіч Сільчукой стаў паставам евангельскай царквы ў Слуцку ў 60-тыя гады. Але ў Хрушчоўскія часы ганенія абырнуліся на вернікаў. У 1961 годзе было прынята заканадаўства пра рэлігійныя культы, іх царква была падзелена (частка яе пайшла на саступкі ўладам, а частка засталася "катакомбай").

Дзед быў двойчы асуджаны па артыкуле "За антывасецкую пропаганду і паклён на савецкую рэчаіснасць", па якім ён атрымаў па 5 і 10 гадоў зняволення. Дзеці яго, у тым ліку, мой тата, выраслі без бацькі. Я ўдзячны свайму дзеду за маральны прыклад. Ён зрабіў свой выбар на карысць Бога, не здрадзіў сваім перакананням. Ён жыве зараз ў Слуцку, захоўвае жывыя светлыя розум, пастаянна чытае Біблію, ён - яркі суразмоўца. Я памятаю, як зімовымі вечарамі мы едзілі за горад на рэптыцыі царкоўнага хора, як багаслужэнні разганяяла міліцыя. Маму выключылі з трэццяга курса з інстытута. Цяпер гэта ўсё ў мінулым. Але я вырас у атмасферы, калі трэба мець маральныя арыентыры ў жыцці і быць гатовым

за іх адказваць.

Мой дзед не азлобіўся супраць тых, хто яго прыцягніў, у ім адчуваеца ласка Божая. З яго я браў прыклад трыўальных маральных паставаў. У мяне ў сям'і ёсьць такія крэмэні, добрыя прыклады для мяне!

- *I голос таксама дастаўся ад ix?*

- Мая бабуля Алена Мітрафанаўна Сільчукова вельмі добра співала, і мой прапрадзед Барыс быў запівалам у палку ў Першую сусветную вайну. Ён співаў так, што на другім баку Другі было чутно. Голос - гэта Божы дар, і трэба прыкладаць намаганні, каб развіваць яго. Я вырас на рэптыцыях царкоўнага хору. Рэптыцыі ладзіліся ў Воўкавічах пад Менскам, бацькі бралі мяне з сабой, ішлі пешшу два кілометры ад станцыі. Тады я першы раз сустрэўся з музыкай. Я ўдзячны Богу за сям'ю, за бацькоў, якія аддалі мяне ў музычную школу з сям'і год, падтрымлівалі маю адукашцю.

- *Бацькі далучалі Вас да Слова Божага?*

- З маленства мама чытала мне дзіцячу Біблію, гісторыі запалі ў сэрца, потым была нядзельная школа, удзел у царкоўных летніках, на якіх я пачаў чытаць Біблію самастойна. Шлях мой з Бібліяй доўжыцца ўжо 20 гадоў.

Для мяне Біблія - навігатор у жыцці, каб мець сістэму каардынат. Лічу, што кожнаму беларусу трэба прачытаць хоць раз у жыцці Біблію, і з гэтага могуць пачацца добрыя перамены. Будзе добра, калі народ звернеца да Слова Божага.

- *У Вашай біяграфіі быў эпізод, калі Вы адмовіліся ехаць з бацькамі за мяжу і засталіся ў Менску, каб вучыцца ў Кансерваторыі.*

- Так. На пачатку 2001 года бацькі павінны былі пераехаць на паставанне месца жыхарства ў ЗША, а ў мяне знайшоўся выдатны педагог Пётр Васільевіч Рыдзігер. Мы з ім вырашылі, што я застануся на Беларусі, каб атрымаць музычную адукацыю, бо ў іншай краіне яна была б пад пытаннем. Са мной разам былі мае бабуля і дзядуля, цёця, яны падтрымлівалі мяне, і я не быў самотным. А два мае браты з'ехалі ў ЗША і там жывуць зараз.

Спачатку я займаўся ў ліцэі, дзе быў выкладчыкам Сяргей Рыгоравіч Косцін, (мой педагог па вакале), співаў у хоры. У 1999 годзе ён адвёз мяне на мой першы ў жыцці конкурс, на "Убельскую ластаўку". У гэтым конкурсе мяне пабачыў іншы мой педагог Адам Асманавіч Мурзіч. Па заканчэнні ліцэя я паступіў да яго ў вучэльню імя Глінкі. А пасля я скончыў Кансер-

ваторыю ў Пятра Васільевіча Рыдзігера ў 2005 годзе і асістэнтуру ў 2007 годзе. У 2011 годзе я прайшоў моладзевую праграму Зальбургскага музычнага фестывалю.

- *Ваша сям'я таксама шматдзяцная?*

- Так, у нас троє дзяцей. Старэйшаму сыну мы хацелі даць імя, якое нясе сэнс. Лука - імя евангеліста. Луцый - той, які нясе свято. Лучана Павароці... Дачку мы назвалі Алівія - тая, якія нясе мір. Нашаму малодшаму сыну Лаўрэну два гады. Мая жонка Таццяна - салістка Нацыянальнага акадэмічнага опернага тэатра, мае мецапрана. Зараз яна даглядае дзіця.

- *Спадар Ілля, прыгадайце, калі ласка, якой была Ваша першая роля ў тэатры.*

- Калі казаць пра студэнцкі тэатр, маёй першай ролій была роля музыканта Шанара ў оперы "Багема" Пучыні. Выпускнай працай з Беларускай акадэміі музыкі быў "Яўгени Анегін". Летам 2005 года мы выступалі ў пары з Юр'ем Гарадзецкім (Ленскім), нам тады было па 24 гады, і мы былі як раз ва ўзросце герояў Пушкіна.

Мне пашанцавала з тыпам голасу. Барытон - такі голас, які дазваляе выконваць ролі герояў з арыстакрэтычнымі рысамі, якія звычайна носяць фракі, належаць да вышэйшага свету. Сюжэтная лінія барытона трывае да канца оперы. Тэнэр у адрозненне ад яго - звычайна больш малады, імпульсіўны персанаж, заўсёды горача зачаханы.

- *Вы ўдзельнічалі ў шматлікіх конкурсах салістаў за мяжой. Ці лёгка гэта было?*

- У майі жыцці было больш за 25 конкурсаў. Усе яны - частка творчага росту. У 15-ці з іх я быў у якасці прызёраў, у іншых выялятаў пасля першага туру. Крок за кроем складваўся мой музычны лёс. Каб тварыць у агульнаеўрапейскім кантэксте, трэба ездзіць, слухаць, адточваць майтэрства. Калі малады спявак хоча развівацца, ён павінен рабіць інвестыцыі ў свой талент. На конкурсах мы вучымся адзін ад аднаго.

- *Расскажыце, калі ласка, пра Ваша ўдзел у оперных пастаноўках за мяжой. Вы ўвасабляеце на сцэне сферу высокіх пачуццяў?*

- У мінулым годзе я наведваў Тулузу ў Францыі. Там у старэйшым тэатры Дю Капітоль, якому больш за 300 гадоў, я ўдзельнічаў у пастаноўцы "Любоўны напой" Даніцці. Думаю, што восенню зноў удаца сыйці на сцэну ў Францыі.

- *Вы бралі чынны ўдзел у святкаваннях 200-гадовага юбілея Станіслава Манюшкі. Што гэта значыла для Вас?*

- Манюшка - наш гонар. Можна сказаць, самы знакаміты мінчук у свеце! У Менску ён вучыўся, працаваў.

Мы з Віктарам Іванавічам Скорабагатавым і Беларускай капэлай праводзілі цыкл імпрэз "Чытыры стагоддзі беларускай вакальнай традыцыі," у якім цэлая частка была прысвечана Станіславу Манюшку. З Аляксеем Фраловым у некалькі гарадах мы выконвалі праграму "Хатні спеўнік Станіслава Манюшкі".

- *Спадар Ілля, зараз артысты перажываюць няпросты час.*

- Так. Многія тэатры ў Італіі, Францыі зачынены па прычыне эпідэміі кавіду. Але дзячыні культуры ў ёўрапейскіх краінах атрымліваюць дапамогу ад урадаў. Мы, на жаль, такую дапамогу не атрымліваем.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

Геаграфія знакавых месцаў памяці пра Я. Карскага і яго родных

Да 160 годдзя з дня народзінаў і 90 годдзя з дня смерці (1.01.1861-29.04.1931)

1. Лаша (Гарадзенскі раён). **Малая радзіма акадэміка**. У Лашы, дзе нарадзіўся акадэмік Яўхім Карскі ўсталявана шыльда ў памяць аб вучоным на былой школе, дзе быў адкрыты першы і адзіны ў СССР музей акадэміка 19 снежня 1964 года Апанасам Цыхуном і яго паплечнікамі, у 1992 годзе выйшаў краязнаўча-біографічны нарыс пра Я. Карскага "Акадэмік з вёскі Лаша". Насупраць былога музея і школы стаяў дом, дзе жылі Карскія.

Фота 1. Лаша. Памятная шыльда на будынку, дзе была школа і музей (1964-1992) Я. Карскага

2. Лаша. Могілкі. Тут пад металічным крыжком, усталяваным у 1880 годзе дзядзькам Я. Карскага краязнаўцам Іванам Карскім, пахаваны родны Я. Карскага па лініі яго матулі Магдалены. Дзякуючы су-падзенню новых звестак пра родных Я. Карскага з імёнамі на крыжы, найхутчэй тут пахаваны, бацькі Івана Карскага і родны

Фота 2. Лаша. Могілкі Карскіх

дзед Яўхіма Карскага Ануфрый Вікенцьевіч і бабуля Тэкля (Фёкла) Бандарэвіч, таксама дзедавы браты і іх жонкі, дзядзька акадэміка Іван Ануфрыевіч Карскі пахаваны асона. Магчыма, знойдуцца дакументы, звязаныя непасрэдна з гэтымі пахаваніямі.

Мікалаеўская царква. Тут быў ахрышчаны маленькі Яўхім Карскі, каля царквы пахаваны святар Рыгор Парчэўскі, які правёў таксама і цырымонію шлюбу Магдалены Карскай і Фёдара Навіцкага.

Па меркаванні Аляксандра Карскага, акрамя Рыгора Парчэўскага, верагодна, на цырымоніі шлюбу прысутнічаў дзячок Ануфрый Вікенцьевіч Карскі (родны дзед Яўхіма) і айчым Фёдар Навіцкі. Не мог не прысутнічаць на такай цырымоніі і Іван Ануфрыевіч Карскі, родны брат матулі Я. Карскага - Магдалены і дзядзька Яўхіма Карскага, які служыў у Капцёўцы, побач Лашы.

Фота 4. Знакаміты краязнавец Іван Ануфрыевіч Карскі, дзядзька Яўхіма Карскага

3. Лаша-Быдча-Ятра-Бярозавец-Менск-Нежын-Баранавічы-Вільня-Цырын-Мірацічы-Свіцязь. Пасля шлюбу Магдалены Карскай і Фёдара Навіцкага сям'я Карскіх-Навіцкіх з Лашы з'ехала ў Быдчу (Барысаўскі павет), а з 1866 года - у Ятру (Наваградчына) на 13 годоў, дзе прыйшло дзяцінства будучага акадэміка, вучоба ў Ятранскім прыходскім вчылышчы, дзе святаром пры царкве і першым настайнікам Яўхіма быў Васіль Янушэўскі. Пасля атрымання пачатковай адукцыі Я. Карскі шэсць гадоў вучыўся ў Менскай духоўнай вучэльні (да 16 годоў) і чатыры гады ў Менскай духоўнай семінарыі (дзе вучыліся 6 гадоў). З Менска, верагодна, дабіраўся па чыгуцьці да станцыі Баранавічы (піша А. Карскі ў "Біографії..."), і каля 37 км (35 вёрст) ішоў магчыма, пехатою, ці нехта падвозіў, а калі сям'я набыла каня (Яўхім у Менску даваў прыватны ўрокі і дапамагаў сям'і), то айчым, Фёдар Мікалаевіч Навіцкі, мог прыехаць на возе на чыгуначную станцыю па Яўхіму. Калі Я. Карскі вучыўся ў духоўнай семінарыі, то яго малодшы брат пачаў вучыцца ў Менскай духоўнай вучэльні, і яны разам маглі наведваць бацькоў у час вакацый. З канца 1879 года сям'я пераехала на 11 гадоў у Бярозавец на паўночны ўсход ад Ятры, 27 км (25 вёрст).

Аляксандар Карскі сцвярджае пра менскага семінарыста Я. Карскага вельмі важную рэч! Аляксандар Карскі піша: "У тыя гады вызначаеца галоўны інтарэс (цікавасць, захапленне) Яўхіма Карскага-

не латынь, не грэчаская, а менавіта родная мова ва ўсёй яе шыраце і гістарычным развиціем" (Біографія Я. Карскага... Т. 1, С. 116).

У Менску, за 10 гадоў вучобы ў Я. Карскага паступова сфармаваўся і вызнанчыўся галоўны інтарэс (цікавасць, захапленне). Хто яго на гэту змяніў? Выкладчыкі, сябры семінарысты, родны брат матулі Магдалены, вядомы краязнавец Іван Карскі, ці нехта іншы? Ці ёсце патроху? Але, важна таксама іншае - гэтае захапленне, любоў да роднай мовы, сфармавалася ў маладога семінарыста Я. Карскага даволі рана, да 20 гадоў і працягвалася да канца жыцця.

Пасля 4 курсаў (класаў) духоўнай семінарыі ў 1881 годзе Я. Карскі выкарыстаў апошні шанец, каб паступіць у Нежынскі інстытут (Чарнігаўшчына), дзе за бясплатную адукцыю трэба было потым адпрацаўваць па размеркаванні 1,5 гады за кожны год вучобы. Каб не паступіць, то мог бы вярнуцца і давучвацица, а на наступны год дзейнічалі б узроставыя аблежкаванні. Паступаць на платную вучобу Я. Карскі сабе дазволіць не мог. З 1885 года, пасля заканчэння інститута, Я. Карскі выкладаў у Другой Віленскай гімназіі (дзе пазней вучыўся Б. Тарашкевіч), да пераходу ў Варшаўскі ўніверсітэт, больш за 7 гадоў. На Наваградчыне, у царкве, было выпадковае знаёмства і потым рамантычнае саюзне з гімназісткай Сафіяй, наведванне з будучай нявестай ў 1886 г. Міраціч і возера Свіцязь (верагодна, ён там мог быць і раней - у дзяцінстве), атракцыйных мясцін, авеяных легендамі пра славутага паэта Адама Міцкевіча і яго саюзную Марылю Верашчаку з маёнтка Туганавічы. Як бачым, славутая Наваградчына шмат гадоў была звязана і з лёсам акадэміка Я. Карскага. Жонка акадэміка Я. Карскага Сафія Мікалаеўна Сцяпужынская - таксама з Наваградчыны, у Цырынскай царкве была ахрышчана.

Сябры Наваградской суполкі ТБМ запланавалі ўшанаваць імя акадэміка, звязанага з Наваградчынай, усталяваннем памятнага знаку Я. Карскаму.

4. Новы Двор-Гародня-Будча-Волма-Растоў на Доне-Блячын-Слабодка-Рэвель. Айчым Я. Карскага Фёдар Навіцкі паходзіў з Новага Двара, побач Гародні. Сёння Польшча. Народжаны 31 сакавіка 1841 года, з габрэяў, у грабрэйстве звалі Abram, ахрышчаны ў 7 гадоў у Гарадзенскім Сафійскім саборы 31 сакавіка 1848 года, ужо як Фёдар, знаходзіўся пры Гарадзенскім Барыса-Глебскім кляштары на выхава-

Фота 5. Будча. Пахаванне Фёдара Навіцкага, айчыма Я. Карскага

ванні да 1857 года. Быў фактычна бацькам Я. Карскаму. Свой зямны шлях Фёдар Навіцкі скончыў у в. Будча былога Слуцкага павета, сёння Ганцавіцкі раён Берасцейшчыны. Пахаваны каля царквы.

Маці Яўхіма Карскага - Магдалена з Лашы - нарадзілася ў 1841 годзе. Нарадзіла 8 дзяцей. Яўхім Карскі нарадзіўся за паўтара гады да шлюбу з Фёдарам Навіцкім. Магдалена Навіцкая памерла ў ліпені 1902 года, пахавана на могілках ў Волме. У Валмянскай царкве захаваўся запіс пра яе смерць 19 ліпеня. Сёння Волма - аграгарадок, Койданаўскі (Дзяржынскі) раён Менскай вобласці. Магіла настаўнікамі і краязнаўцамі Валмянскай школы пакуль не знайдзена з-за выраслага на могілках лесу і хмызняку.

Пра Фёдара Навіцкага і яго дзецей даведваемся таксама з дакументаў, якія захоўваюцца па звестках Андрэя Блінца, у Будчанскаі сельскай бібліятэцы:

"Кліровые ведомости Будчанской Преображенской церкви Слуцкого уезда 3-го Благочиннического округа Минской епархии за 1914 г."

Вдовец с 1902 г. 6-теро детей.

1-ый сын Евфимий, 53 года. Ординар. Проф. в Варшав. университете, род. 1860 г. 20 дек.

2-ой Николай род. 1870 г. 27 Apr. Бугалтером (зачэркнuto, надписано - секретарём) Государственного банка в Ростове на Дону (зачэркнuto, надписано - Харькове - А.Б.)

3-ий Иван род. 1873 г. 11 дек. Священником в селе Блячин Слуцкого уезда.

4-ый Александр род. 1875 г. 20 марта. Начальник (надписано - Помощником) движения по Варшавской (зачэркнuto, надписано - Либаво-Ровен. - А.Б.) лініи желез. дороги.

Фота 6. Брат акаадэміка Я. Карскага Аляксандр Фёдаравіч Навіцкі-Карскі. Варшава. 1898 (у "НС" № 2 за 13.01.2021 быў памылкова пазначаны як Я. Карскі)

5-ая дочь Мария род. 1865 г. За священником в с. Слабодке Мин. уезда.

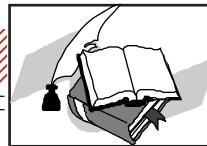
6-ая дочь Вера род. 1878 г. 20 мая. Замужем за чиновником в г. Ревель".

Згодна з гэтымі звесткамі, на 1914 год сястра Я. Карскага Марыя, 1865 года нараджэння, была ў шлюбе за святаром у сяле Слабодка Менскага павета. Таму яна, верагодна, не магла быць пахаванна ў Лашы з надпісам на крыжы ў 1880 годзе, такая версія друкавалася ў "НС" № 3 за 20.01.2021 г. А вось новая звестка пра Слабодку і святароў царквы таго перыяду, звязаная з сястрой Я. Карскага варта шукаць. Добра, калі дапамогуць адшукаць "Кліравыя ведамасці" Слабодскай царквы тамтэйшыя краязнаўцы ці даследчыкі біографіі Я. Карскага.

(Працяг у наступным нумары.)

Фота 3. Лаша. Каля царквы. Усыпальница святара Рыгора Парчэўскага, жонкі і сына

Тыдзень пачатковых класаў

У красавіку 2021 года ў СШ №11 г. Ліды праводзіўся тыдзень пачатковых класаў "Марафон ведаў". Прадметны тыдзень праходзіў пад дэвізам: "Веды! Творчасць! Сяброўства!"

Педагогамі быў сформуляваны прынцып правядзення прадметнага тыдня: кожнае дзіця з'яўляецца актыўным удзельнікам усіх падзеяў тыдня. Вучні маглі выпрабаваць свае сілы ў розных відах дзейнасці: рашаць, пісаць, спявачы, іграць на музычных інструментах, майстраваць, фантазіраваць, маляваць, прапаноўваць (прыдумляць) і разгадваць свае і ўжо існыя задачы і загадкі.

Навучэнцы 2-4 класаў прынялі ўдзел ў чытацкай канферэнцыі "Беларуская казка-розуму падказка", якую падрыхтавала і правяла бібліятэкар Тамара Зенюковіч, у конкурссе на лепшага чытальніка "Смак роднай мовы", акцыі "Кніжкіна бальніца", этна-квізе "Пад стрэхамі прашчураў", біблія-дайджэсце "Таямніцы Дзеда-Усяведа".

Падчас прадметнага тыдня былі праведзены інтэрактыўная гульня "Хачу ўсё ведаць", конкурс-сачыненне "Новая казка",

інтэлектуальная гульня "Знаўцы прыроды", бліцтурнір "Лепшы матэматык", брэйн-рынг "Знаўцы беларускай мовы", творчая майстэрня "Умелыя ручкі".

Усе мерапрыемствы прайшлі цікава і пазнавальна, былі арыентаваны на максімальнае раскрыці творчых і інтэлектуальных магчымасцяў кожнага вучня.

Можна з упэўненасцю сказаць, што "Тыдзень пачатковых класаў" прайшоў у атмасфери супрацоўніцтва і паказаў высокую выніковасць працы настаўнікаў пачатковых класаў. Кожны вучань знайшоў сваю нішу для самавыяўлення і атрымаў узнагароду.

Наталля Бібліс,
намеснік дырэктара па вучэбнай работе
сярэдняй школы № 11 г. Ліды.

У Гародню прывезлі разны алтар для кірхі. Яму больш за 100 гадоў

Акрамя самога алтара, для лютаранскай кірхі ў Гародню перадалі кафедру (амбон) і хрысцільню (баптыстэрый). "Новаму" разному алтару - 113 гадоў. У хуткім часе ў кірсе запусціць і адрестаўраваны старадаўні гадзіннік.

Алтар меркавалі прывезці ў Гародню яшчэ ў жніўні 2020 года і ўсталяваць да Дня горада. Праз пандэмію ўсё давялося адкладзі на навызначаны тэрмін. Зараз з'явілася магчымасць перасылкі, і ёй хутка скарысталіся.

- У нас няма пэўных канонаў, якім мусіць быць алтар, гэта можа быць і праста стол. Але наш храм - неагатычны, у ім прысутнічае архітэктурная прыгажосць. Таму алтар, які прывезлі сёння, для нас такі важны, - распавёў Hrodna.life пастар кірхі Уладзімір Татарнікаў.

Калі будынак вярнулі суполцы ў 1995 годзе, увесе інтэр'еру ў ім быў знішчаны. Грамада спрабуе вярнуць кірсе выгляд дзейнага храма.

- Мы хочам, каб людзі, заходзячы, разумелі, што гэта намоленне месца з багатай гісторыяй. Гэта дасягаецца за кошт архітэктурных элементаў, інтэр'еру, - патлумачыў пастар.

Стогадовы алтар прывезлі ў Гародню з горада Бітэрфельд (Германія) па дабрачыннай лініі фонду "Саюз Марціна Лютара і Лютаранская царква Сярэдняй Германіі" як падарунак. Храм, з якога ён прыбыў, быў збудаваны ў той жа час, што і гарадзенская кірха, і выглядае гэтаксама. Гэта быў гарнізонны храм, а калі вайсковую частку расфармавалі, яго закрылі. Фотаздымка, як выглядаў алтар у гарадзенскай кірсе, не захавалася. Хутчэй за ўсё ён быў падобны да бітэрфельдскага, патлумачыў пастар.

10 красавіка алтар, амбон і баптыстэрый выгрузілі і размясцілі ў гарадзенскай кірсе. Яго ўсталяюць пасля афармлення неабходных дакументаў.

Зараз груз трэба зарэгістраваць у Дэпартаменце па гуманітарнай дзейнасці пры Упраўленні справамі презідэнта. Гэта вызваліць лютаранскую суполку ад выплаты падаткаў за яго атрыманне. На афармленне можа сысці некалькі месяцаў. Пакуль усе часткі алтара запакаваныя і знаходзяцца ў кірсе. У ёй адкрыты адмысловую зону часовага захоўвання для гуманітарнага грузу. Інакш яго трэба захоўваць на мытні, а гэта досьць дорага.

Крок за крокам. Што яшчэ плануюць аднавіць ў кірсе

Кірха паступова вяртае свой гістарычны выгляд. У бліжэйшых планах - далучыць да цыферблатаў адноўлены механізм старадаўніга гадзінніка, запуніць яго і выставіць для дэманстрацыі.

- Для нас гэта вялікая падзея - гадзіннік быў у такім стане, што мы не спадзяваліся, што ён калі-небудзь запусціцца.

Зробяць і зневінную падсветку для будынка, плануюць заніца ўнутраным асвяленнем. Арыгінальныя жырандолі былі ці знішчаны, ці вывезены, засталіся толькі крукі.

У кірсе хочуць таксама ўзнавіць старадаўні вітраж за алтаром - магчыма, нават у наступным годзе. Захавалася фагографія 1939 года, на якой бачная яго частка, пісаў "Вечерний Гродно". На вітражы быў выяўлены Ісус, які ідзе па аблоках над горадам.

- Наш лозунг - крок за крокам з Божай дапамагай. У нас багатая гісторыя - з 1796 года лютаранская царква прысутнічае ў Гародні. Старадаўнія рэчы, якія мы атрымліваем, дапамагаюць гэта прачаць, - кажа Уладзімір Татарнікаў.

Гісторыя кірхі

Гарадзенская царква Святога Іаана - адзінай лютаранской кірхі ў Беларусі. У канцы XVIII стагодзія кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі падарыў гарадзенскай суполцы трохпавярховы будынак карчмы, у якой лютаране нямецкага паходжання абедалі і маліліся. Будынак некалькі разоў перабудоўваўся, і сучасны выгляд кірхі набыла ў 1912 годзе. У савецкі час у кірсе знаходзіўся абласны архіў. Інтэр'ер прыбраўлі, тэрыторыю старых могілак забудавалі.

Грамада гарадзенскіх лютаран аднавіла дзейнасць у 1993 годзе, а ў 1995 ёй вярнулі будынак кірхі. Пасля гэтага храм пачалі аднайўляць. Стогадовыя лавы прывезлі з Германіі. Рэстаўрацыя храма пачалася ў 2013 годзе і доўжылася два гады. Будынку вярнулі гістарычны колер, аднавілі 12-метровы шпіль. Механічны арган прывезлі ў 2014 годзе з Франкфурта-на-Майне. Цяпер у кірсе рэгулярна праходзяць канцэрты арганнай музыкі, паслухаваць іх могуць усе ахвотныя. Лютаранская грамада ў Гародні складае каля 70 чалавек.

АЎТАР: HRODNA.LIFE.
Фота: Facebook Уладзіміра Татарнікава.

Леанід Лаўрэш

Ганна Патоцкая, пісьменніца, мемуарыстка, мастак

Графіня Ганна Марыя Ева Апалонія Патоцкая, народжаная Скумін-Тышкевіч (26.03.1779, Варшава - 16.08.1867, Парыж) увайшла ў гісторыю як пісьменніца і мастачка.

Ганна - дачка польнага літоўскага гетмана, вялікага літоўскага маршалка, графа Людвіка Скумін-Тышкевіча (†1809) і князёўны Канстанцыі Панятоўскай (1759-1830), сястры князя Станіслава Панятоўскага і пляменніцы апошняга караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага. У Літве кароль вырашыў абаперціся на Тышкевічаў. Адну з сваіх пляменніц, дачку князя Казіміра Панятоўскага, кароннага падкаморыя, выдаў замуж за Людвіка Тышкевіча, для другой, Тарэзы, дачкі Андрэя Панятоўскага, аўстрыйскага фельдмаршала, выбраў Вінцэнта Тышкевіча, літоўскага ардынаря.

Скуміны-Тышкевічы старажытны беларускі род з XVI ст. сцісла злучаны з Лідчынай. У XVIII ст. Тышкевічам на Лідчыне належалі Радунскае, Эйшышскасе, Васілішскасе, Каняўскасе і Дубіскасе староствы. Бацька Ганны, Людвік Скумін-Тышкевіч, цэнтрам сваёй рэзідэнцыі выбраў маёнтак у Гародна, які ён атрымаў у спадчыну ад сваёй стрыечнай бабулі Саламеі Радзівіл. Зямельная маёмасць Людвіка Скуміна-Тышкевіча, падзеленая на дзве вялікія зоны, складалася з 65 вёсак. Добры гаспадар, трymаў свае маёнткі на высокім гаспадарчым узроўні. Ганна Тышкевіч, хоць і гадавалася ў сваёй беластоцкай цёткі Браніцкай, але, безумоўна, жыла і ў сямейным гняздзе Тышкевічаў Гародна.

Людвік Тышкевіч чакаў прыезду караля і, як кажа мясцовае паданне, на працягу аднаго года пабудаваў драўляны, вельмі прыгожы палац у класічным стылі па праекце архітэктара Ф. Эйсена. Палац звонку не вылучаўся нічым асаблівым, але ўсярэдзіне быў бліскучы і з добрым густам аздоблены. На ўпрыгожванне сядзібы Тышкевіч выдаткаваў вялікія сумы, запрашачы мастакоў-дэкаратараў і майстроў, а таксама выпісваючы матэрыйялы наўпрост з Парыжа. Кароль Станіслаў Панятоўскі ў Гародна так і не прыехаў, аднак будынак быў закончаны і, нягледзячы на гульню лёсу, дастаў да Другой сусветнай вайны. У бібліятэчным пакоі палаца меліся чатыры кніжныя шафы. Акрамя бібліятэкі, Тышкевічы захоўвалі багаты архіў дакументаў (з 1470 г.) усіх уладальнікаў маёнтка і іншых асоб. Пасля 1831 г. частка кніг была перавезена ў Беласток у Інстытут паненак, які там ствараўся.

Ганна Тышкевіч гэтак пісала пра свайго бацьку, працытую вялікі кавалак цікавага тэксту, які наўрад ці можна лічыць гісторычнай кропінкай: "Падчас апошняга падзелу ён далучыўся да не-

Ганна Патоцкая. Мініяцюра Вінцэнта Лясера

вялікай колькасці асоб, якія адмовіліся падпісаць несправядлівы і зневажальны акт Таргавіцкай канфедэрацыі, прадыктаваны Расіяй. З-за гэтага адваражнага ўчынку ўся яго маёмасць была сексвестрована, але ён з цвёрдасцю, моўчкі падпарадковаўся гэтаму суроўому прысуду - выніку яго непахісной волі і патрэбы.

Праз некалькі гадоў, каб выклапаці захаванне старажытнага Літоўскага статута, Вялікае Княства Літоўскасе паслала дэлегацыю ў Пецярбург да імператрыцы (у 1795 г. - Л. Л.). Дэпутація, якую складалася з самых знакамітых вяльможаў, была прынята Кацярынай з чароўнай ветлівасцю, пры дапамозе якой яна так па-майстэрску падкупляла сэру... дэпутаты былі ёй запрошаны ў дзяржавную упраўленічую і лічыліся

у пяці бліскучых прыёмах і лічыліся сваім абавязкам не пратусіць ні аднаго з іх. I толькі мой бацька з'яўляўся да двара выключна, калі гэтага патрабавалі ў складзенія яго абавязкі.

Імператрыца, здзіўленая і пакрыўджаная падобнымі паводзінамі бацькі, не магла ўтрымліцца, каб не выказаць яму свайго незадавальнення, і рэзка заўважыла, што ён адзін не працягліе цікаўнасці і не імкнецца ўбачыць усе цуды прыдворных святкованняў. Не збянятэжыўшыся і як бы прымлючы кінуты яму патрок за выраз адмысловай Божай ласкі, бацька з глубокім паклонам адказаў, што становішча, у якім находзіцца яго краіна, не дазваляе яму хаваць свае журботныя пачуцці і што, на яго думку, не варта азмрочваць бліскучых

свят выглядам няўешнага смутку. Хітрай Кацярына, адразу зразумела, што ўяўляе з сябе гэтых чалавек, які адваражніцца адкацаць ёй падобным чынам і ўсклінула, што нічым на свеце яна так не захапляеца, як незалежнымі і ўзвышанымі пачуццямі, і дадала:

- Як жансчына, я спачуваю тым няничасцям, прадухліць якія мне, як царыцы, перашкаджае супрововая палітыка.

І першым выйсці, яна адкала ад пояса малы гадзінник, аздоблены смаргадамі і падала майму бацьку, просічы яго прыняць гэтага падарунак як доказ сваёй незвычайнай павагі і захаплення высакароднымі паводзінамі графа. Пасля гэтага быў зняты сексвестр з маёнткаў майго бацькі".

Сваю маці маладая графіня ўзгадвала разам з апошнім каралём Рэчы Паспалітай: "... я таксама каралеўскага роду ... мая маці была пляменніцай нашага апошняга караля - Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Высакародная фігура гэтага манарха, велич яго манер, ласкавы і меланхолічны погляд, серабрыстыя валасы і прыгожыя, лёгка прыпухлыя руки - усё гэта жыве ў маёй памяці..."

Мая маці пайшла за каралём у Гародню, куды ён прымушаны быў адправіцца па патрабаванні рускай партыі. I там з акна маленькага пакойчыка, куды мяне пасялілі разам з гувернантай, я кожную раніцу магла назіраць выезд палоннага караля. Рускія салдаты так напалохалі маё дзіцячыя ўяўленне, што патрэбен быў увесь аўтарытэт

маці, каб прымусіць мяне пераступіць парог пакоя, - хоць і не без супраціву і слёз з майго боку. ...

Пры іншых абставінах Панятоўскі згоднасцю займаў бы пасад. Яго валадаранне склала эпоху ў наўуковых летапісах. Ён уваскресіў густ да мастацтва і літаратуры, задушаных уладай саксонскіх курфюрстаў, грубасць якіх спрадзіла па ўсёй краіне пагубельную рэакцыю.

Станіслаў Панятоўскі, наадварот, знаходзіў задавальненне ў высакародных і карысных занятках і амаль увесь свой вольны час праводзіў у коле навукоўцаў і мастакоў. Шырокая і рознабаковая адукацыя злучалася ў ім з вытанчаным густам і розумам, поўным зачаравання. ... Ён меў высакароднае і ўзвышанае сэрца, велікадушна дараўваў сваім ворагам, часта не ведаючы межаў сваім дабрадзеяствам; але прырода, якая гэтак ішчора адкрыла яго як чалавека прыватнага, адмовіла яму, як уладару, у тым, без чаго нельга валадарыць: у сілу характару і цвёрдай волі.

Пасля таго, як кароль з'ехаў у Пецярбург, мы вярнуліся ў Беласток, дзе жыла май цётка, кракаўская кашталянка - удава кракаўскага кашталяна графа Браніцкага і сястра караля Станіслава-Аўгуста Панятоўскага ...".

Адукаваная, начытаная дзяўчынка, адзінай дачка ў сям'і і спадчынніца двух вялікіх маёмыці, была засватана ў чатыраццаць гадоў за роднага дзядзьку, які меў ужо каля шасцідзесяці гадоў. На шчасце, вяселле не адбылося.

Хатняя адукацыя маладой графіні была настолькі выдатнай, што Анетка (так звалі яе ў маладосці) лічылася інтэлектуалкай варшаўскіх салонаў. Панна Тышкевіч нават у бліскучым атачэнні вызначалася надзвычайным розумам - хуткім і зласлівым, мела добры густ і цвярозыя меркаванні аб рэчах і людзях. Але графіня да канца жыцця дасканала не ведала ні польскай, ні французскай мовы, і яе правапіс пакідаў жадаць лепшага.

Значна лепш яна была адукавана ў галіне выяўленчага мастацтва, у якім маладая графіня Тышкевіч мела пэўны талент. Моднаму ў той час малюнку падчас яе знаходжання ў Дрэздане і Вене ў 1795 г., Анетку вучыў французскі жывапіс і гравёр Ігнацы Дзюё (1758-1832). З 1797 г. Ганна брала ўрокі ў Зыгмунта Фогеля (1764-1826) - мастака і кабінетнага рысавальніка караля Станіслава Аўгуста і, верагодна, брала таксама ўрокі ў Яна Пятра Норбліна.

Горш было з жаночай прыгажосцю, якая, здаецца, не адпавядала вялікай жаночкай прыгажосці Анеткі. Мастачка, калекцыянерка, аўтарка прац па археа-

логії Наталля Ганна Кіцкая з Біспінгаў (1801-1888), якой маладая графіня не падабалася, паведамляла ў сваіх мемуарах: "Вельмі сутулая (па-польску - "garbata", не ведаю, можа і сапраўды гарбата, а не сутулая - Л. Л.), у меру сімпатычна з рэзкай кемлівасцю і нястрыманымі фліртам, да трываліці гадоўна не магла знаці дастатковая смелага мужчыну, які б ажаніўся з ей". Нават калі меркаванне Наталлі Кіцкай было не вельмі аб'ектыўным, яно сведчыць, што Анетка не была прыгажуні і, магчыма, не карысталася вялікай сімпатыяй свайго кола.

"Пад упрыгожваннем вялікіх пазаўтумі моі розум і сэрца былі пераўненыя нейкім дэіцячым захапленнем. Я марыла пра герояў Расіна ці рыцараў..., аб глыбокай жарасці, аб раптоўнай сімпатыі, аб вялікіх і высакародных подзвігах... I я чакала! Але калі ўбачыла, што час праходзіць і не з'яўляючыца ні Брытанік, ні Ганзальё Кардуанскі, і нават наўрад ці з'яўвіца Грандышан, вырашила сысці з аблокаў на зямлю, з сумам думаючы, што, хутчэй за ўсё, прыдзеца, як і ўсім, дзеля прыстойнасці, па разліку выйсці замуж", - пісала Ганна пра сваю маладосць.

27 траўня 1805 г. у віленскім касцёле св. Яна адбыўся шлюб Ганны Тышкевіч з графам Аляксандрам Станіславам Патоцкім. Разлік з большага апраўдаўся: Аляксандр Патоцкі лічыўся адной з лепшых партый у Польшчы. Ён быў сынам графа Станіслава Косткі Патоцкага, і адносіны Ганны са свёкрам склаліся надзвычай добра, маладая нявестка была ў захапленні і мела моцную прыхільніцтва да бацькі свайго мужа, але стасункі са свякрухай не склаліся, і таму адносіны з мужам таксама пачалі разбурацца.

Трэба заўважыць, што маладая сям'я жыла ў прыгожым Вільні ў палацы Варшавы, які быў пабудаваны ў 1677-1698 г. для караля Яна Сабескага і з'яўляўся шэдэўрам барока. У 1805 г. Станіслаў Костка Патоцкі адкрыў у палацы адзін з першых у Польшчы музеяў. Таксама Патоцкі перабудавалі прыдворны касцёл св. Ганны і збудавалі побач з палацам фамільную пахавальню.

Адразу пасля свайго замуслівства Ганна Патоцкая многа малявала і нават атрымала вядомасць праектамі паркаў, у тым ліку ў Наталіне, у Заторы і Мокатаве (у гэтых парках зараз гуляе мой унук). У двух апошніх парках яна перабудавала рэзідэнцыю ў духу рамантызму (стылю неаготыкі). Таксама была ініцыятаркай і сузансінавальніцай помніка князю Юзафу Панятоўскаму ў Варшаве. Шмат у чым у сваіх адукаваніцца Ганна была абавязана сваімі свякрухамі - дасведчанаму спецыялісту ў жывапісі і антычнасці.

Ганна Патоцкая, пісьменніца, мемуарыстка, мастак

Ганна Патоцкая. Літаграфія жывапісца Фларыяна Ліпінскага

Падарожнічаючы па Еўропе, маладая замужняя жанчына Ганна Патоцкая наведвала майстэрні вядомых мастакоў, знаёмілася з экспазіцыямі музеяў і прыватных калекцый. У 1810-1811 гг. у Парыжы яна вывучала жывапіс мастакоў Жака-Луі Давіда, Анэ-Луі Жырадэ дэ Трыёсан і Франсуа Жэрара, а таксама пазнаёмілася з генеральным дырэктарам Збораў мастакоў калекцый Дамінікам Віванам Дэнонам. Разам з генеральным дырэктарам яна вывучала яго прыватныя калекцыі і наведвала Луўр. Свае ўражанні Ганна ўвекавечыла ва "Успамінах відавочцы"¹, напісаных праз шмат гадоў. Між іншым, у гэтай кнізе чытаем пра яе зачараванне падчас агляду ў калекцыі Дэнона ад "малосенькай лапкі [егіпецкай] мумії, такой цудоўнай, такой мілай, так прыгожа пацямнеўшай за стагодзі, што захацелася скраці яе і зрабіць прэс-пан'е для каўніета".

Ганна Патоцкая таксама пасправавала свае сілы ў гравюры, тут яна выкарыстоўвала любімую аматарамі тэхніку афорту. У гэтай тэхніцы па сваіх уласных малюнках яна зрабіла некалькі гравюр: "Выгляд фантана ў Лазенках" і "Від на плошчу Жыгімonta ў Варшаве" (абедзве падпісаны і датаваны: Вена, 1795), а таксама гравюру руінаў царквы ў Гародні. Маладая жанчына майвала віды гарадоў,

складала архітэктурныя праекты, майвала пейзажы і кніжныя ілюстрацыі. Калекцыя сям'і Патоцкіх у Вілянава, сярод іншага, мела яе атмасферная ілюстрацыі да чацвёртага раздзела рамана Эн Рэдклиф "Удольфская таямніца" (The Mysteries of Udolpho). Гэтыя ілюстрацыі зараз знаходзяцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Польшчы.

У часы Варшаўскага княства пад французскім пратэктаратам Ганна мела сувязь з прыгожым (па агульным меркаванні) Артуром Патоцкім. Пазней нейкія адносіны звязвалі яе з Каралем Флахайтам, з якім яна пазнаёмілася ў Варшаве ў 1807 г.

Асаблівага кахання паміж мужам і жонкай не было, Патоцкая пражылі разам больш за дзесяць гадоў, нарадзілі траіх дзяцей: двух сыноў і дачку (Аўгуста, Маўрысія і Наталлю, якая выйшла замуж за князя Сангушку), у 1821 г. мірна развяліся, і абодва ўступілі ў новыя шлюбы.

У 1826-1827 гг., пасля разводу з Аляксандрам Патоцкім, Ганна падарожнічала па Італіі і напісала кнігу. Толькі ў 1899 г. рукапіс кнігі "Падарожжа па Італіі" быў апублікованы ў Парыжы Казімірам Стрыенскім.

Другім мужам Ганны стаў палкоўнік граф Станіслаў Дунін-Вансовіч (1785-1864), які ў 1812 г.

быў лейтэнантам імператарскай гвардыі і перакладчыкам пры паходнай канцыляры Напалеона (некаторыя аўтары пішуць, што ён з'яўляўся адным з ад'ютантаў Напалеона). Гэты шлюб, несумненна, азначаў пэўнае паніжэнне сацыяльнага і сібороўскага становішча, і жонка палкоўніка, нягледзячы на тое, што да другога шлюбу мела свой салон у сталіцы, пакінула свецкае жыццё. Мемуарысты пісалі пра яе ўсё меней, але былі і выключэнні, якія варта працитаваць: "... яна выйшла замуж за Вансовіча, чалавека з праўдзівым і шырым характарам. Ён трывалі ўсе цвёры, не дазваляў ёй заляцацца і какетнічаць, нагадваў пра яе ўзрост, і таму ніхто ўже больш не пакутаваў ад яе рэзкай дасціннасці", - пісала ўсё тая ж Наталля Кіцкая.

У другім шлюбе нарадзілася дачка Мацільда. Гэты шлюб быў значна шчаслівейшым, чым першы, але сужэнцам прыйшлося з'ехаць у эміграцыю: Вансовіч актыўна ўдзельнічаў у паўстанні 1831 г. З 1851 г. графіня Ганна Дунін-Вансовіч разам з мужам жыве ў Парыжы, і яе парыжскі салон лічыцца адным з самых бліскучых ў Другой французскай імперыі. Графіня цалкам аддалілася ад так званай Вялікай эміграцыі і яе знакамітага штаба - гатэля "Ламбер". Тым не менш яна працягвала цікавіцца палітыкай, чытала літаратурныя навіны і часта гуляла на біржы. Верагодна, апошні ўспамін пра графіню Вансовіч паходзіць з 1863 г.: "... Мяне ўразіў бліск яе вачэй, якія захавалі нешта ад яе маладосці" (гэты радок быў выкраслены з прадмовы да яе ўспамінаў выдаўцом Казімірам Стрыенскім).

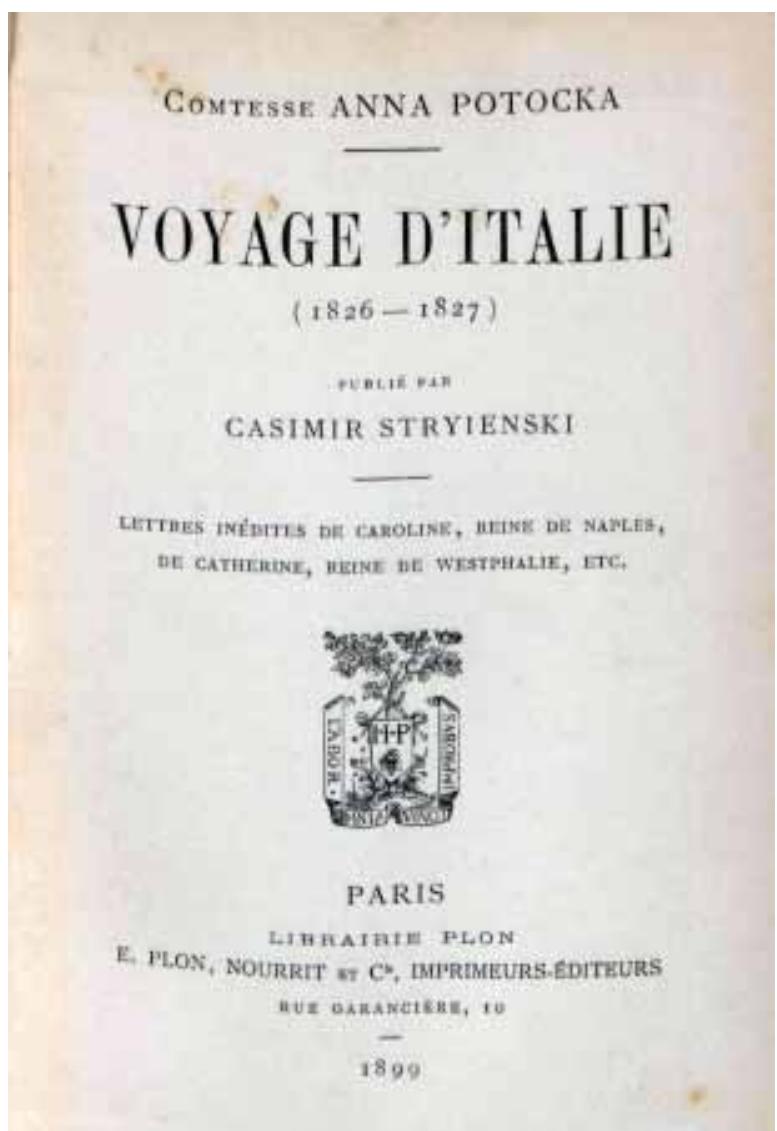
Апошняя графічная выява Ганны Патоцкай-Вансовіч - літаграфія жывапісца Фларыяна Ліпінскага (1812-1882), датавана 1836 г. і грунтуецца на малюнку мініяцюрыста і венскага партратыста Ёгана Непамука Эндэра (1793-1854). У рысах твару амаль што 60-ці гадовай жанчыны, апранутай у карункавы капот і захутанай ў муслінавы вэлум, цяжка пазнаць маладую і жывую Анетку, увекавечаную на знакамітым партрэце Юзафа Грасі (1794) і ў мініяцюры Вінцэнта Лясэра, якая паўтарае гэты партрэт.

Памерла Ганна Патоцкая-Вансовіч у Парыжы 16 жніўня 1867 г.

У 1897 г., праз трыццаць гадоў пасля смерці Ганны Пато-

цкай-Вансовіч, у Парыжы былі апублікованы ўсі памінкі². У іх графіня Патоцкая (выдавец вывеў аўтарку пад прозвішчам, якое яна мела ў перыяд, апісаны ў мемуарах) распавядае пра Напалеона I і Аляксандра I, цікава апісвае імператрыцу Марыю-Луізу, маршала Мюрату, Паліну Баргезе, Талейрана, герцага Басано, вялікага князя Канстанціна, Навасільцева, князя Юзафа Панятоўскага, графіню Валеўскую і іншых. Хутка мемуары Ганны Патоцкай былі

гадэвуш Іваноўскі (брат Вацлава Іваноўскага), успамінаў: "Самым вялікім з маёнткаў быў двор графа Аўгуста Патоцкага ў Гародна. Гэты апошні з ўсімі фальваркамі і лясамі займаў некалькі дзесяткаў тысяч гектараў. Ва ўласных маёнтках гэтыя баґачы не жылі - праводзілі час у Варшаве ці за мяжой. Мелі давер да сваіх эканомаў, чылім абаязкам было выціканне з двароў і дасыланне ўладальнікам максімальных даходаў. Пан з візітам прыяз-

Вокладка кнігі Voyage d'Italie (1899 г.)

перакладзены на рускую мову³, пасля чаго неаднаразова перавыдаваліся. Як я ўжо пісаў вышэй, таксама пасмертна, у 1899 г. былі апублікованы ў дарожныя запіскі пад назвай "Voyage en Italie" ("Падарожжа ў Італію").

У канцы артыкула яшчэ раз скажу пра радавы маёнтак Тышкевічаў Гародна на Лідчыне (сучасны Воранаўскі р-н). Пасля смерці Людвіка Скумін-Тышкевіча ў 1808 г. усю вялікаю маёмасць бацькі атрымала ў спадчыну ягоная адзінай дачка Ганна Патоцкая. Таставантам ад 1867 г. яна перапісала Гародна сыну ад першага шлюбу Маўрысію Патоцкаму (1812-1879), пасля смерці якога, у 1880 г. уся маёмасць перайшла наступнаму спадчынніку графу Аўгусту Патоцкаму.

Сусед Аўгуста Патоцкага, сын уладальніка маёнтка Лябёдка

джаўрэдка, заставаўся на некалькі дзён і зноў з'язджаў. Менавіта так рабіў знаны гуляка, уладальнік Гародна Аўгуст Патоцкі, які мог за адну ноч праиграць у карты свой найлепши фальварак. Таму яго маёмасць растала, як вясновы снег: першымі былі прададзены лясы, а сапраўдную каралеўскую рэзідэнцыю за малыя гроши купіў рускі генерал ...".

Напрыканцы XIX ст. Аўгуст Патоцкі прадаў маёнтак разам з кніжнымі зборамі і архівамі рускаму генералу Асатураву, ад якога маёнтак перайшоў да графа Ігнація і далей - да генерала Кіпрыяна Кандратовіча, будучага міністра абароны БНР. У той час маёнтак складаўся з 23 200 дзесяцін зямлі і 15 фальваркаў, але Кандратовічі купілі толькі ягоную частку разам з Гароднам.

¹ Wspomnienia naocznego świadka (cz. 1-3), oprac. B. Grochulska; przekl. J. R. przejrzala i uzupełnia na podst. rekopisu: sygn. 308a Z. Lewinowna. Warszawa 1965.

² Mémoires de la comtesse Potocka (1794-1820), publiés par Casimir Stryienski. Paris. 1897.

³ Гл: Мемуары графини Потоцкой // Исторический вестник, № 4. 1897.

Гісторыя Магілёўшчыны

Мястэчка Расна

У Дрыбінскім раёне на старожытным шляху з Магілёва ў Мсціслаў ёсьць досыць вялікое мястэчка Расна. Гэтае мястэчка на сённяшні дзень адно з самых "насычаных" гістарычнымі помнікамі на ўсходзе Беларусі. Тут, перажыўшы нейкім дзівам усе нягody мінулага стагоддзя, захаваліся: касцёл, сядзіба, млын, бровар, стайні, парэшткі царквы, цікавыя габрэйскія могілкі....

На думку географа В. Жучкевіча, тапонім "Расна" ўтвораны ад аднайменнай расліны. Расна вядомае з часоў Вялікага Княства Літоўскага. У 1430 г. з'яўляеца ўладаннем князя Свірдыгайлы. А з 1499 г. належыць мсціслаўскому князю М. Жаслаўскому. У пачатку 16 стагоддзя паятавы горад Мсціслаўскага княства. У 1753 годзе заснована езуіцкая місія, і былі пабудаваны: школа, місіянерскі дом і касцёл на фундущ уладальніка графа Пацея. Расна належала Пацеям, у 1848 годзе Еліашэвічу, а з 1870 года адстаўному падпалкоўніку Спрыткову. Па інфармацыі А. Мяцельскага ў 1784 годзе тут налічвалася 65 двароў і 218 жыхароў, касцёл і царква. Мястэчка мела квартальную вулічную забудову. У час паўстання 1863 - 64 гадоў паўстанці атрапілі Л. Звяждоўскага захапі і спалі ўсе справы, што заходзіліся ў кватэрны становога прыстава. Ужо ў 1882 годзе ў Расна меліся вадзяны млын, сукнавальня, крупадзёрка, маслабойня, крама і карчма. У 1897 годзе было 137 двароў, працьваваў 931 чалавек, працавалі дзве конныя крупадзёркі, вадзяны млын з сукнавальнія, паштова-тэлеграфнае аддзяленне, царква, касцёл, сінагога, царкоўна-прыходская школа, трох яўрэйскія малітоўныя дамы, багадзельня. У год бывалі два кірмашы.

Для тых, хто цікавіцца гісторыяй, у Расна варта абавязкова завітаць. Па сведчанні археолага Еўдакіма Раманава, яшчэ напрыканцы 19 стагоддзя ў наваколлі вёскі заходзілася 2 курганныя могілкі, і якіх было адпаведна 4 і 9 насыпей. Калі пад'ехаць да Расна з боку Магілёва, то адразу спыніцеся калі шыльды-ўказальніка з назівам мястэчка. З правага боку вы пабачыце негусты хвойны лес, дзе заходзіцца мясцовыя габрэйскія могілкі. Надмагільныя помнікі добра захаваліся. Калі прыкладзене, то знайдзецце досыць вялікі помнік, які зроблены з каменя ручных жорнаў.

Далей ваш шлях павядзе праз пойму ракулкі Вербабуйка, якая з'яўляеца прытокам Проні. Калі ўз'едзеце на пагорак у самім мястэчку, з правага боку пабачыце вялікі мураваны жылы будынак.

Помнік з жорнаў

Варта да яго ўважіцца прыгледзенца. Раней гэта была праваслаўная царква, якая ў 1937 годзе была афіцыйна зачынена і напрыканцы

Касцёл Святога Казіміра

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

1940-х гадоў перарабудавана пад вучэбны корпус школы-інтэрната. З тарца захавалася паўкруглая апісада.

Далей па шляху не варта разганяць машыну, бо хутка ўгледзіце з левага боку манументальны касцёл з калоннамі ў глыбіні квартала. Касцёл Святога Казіміра - гэта помнік архітэктуры ў стылі класіцызму. Спачатку быў драўляны касцёл, у 18 стагоддзі паставлены на сродкі рагачоўскага старасты Міхала Пацея. У час пажару касцёл загарэў, і мураваны быў пабудаваны к 1819 году. Касцёл - трохнефная базіліка з прамавугольнай апісадай. Быў накрыты двухсхільным дахам. Галоўны фасад выдзелены 4-х калонным дарычным порцікам, які завяршаецца трохвугольным франтонам. Паках порціка находзіцца нішы. Бакавыя фасады таксама з 4-х калоннымі порцікамі. Унутры храм падзелены на нефы 16 канонаў. Было 4 алтары. Касцёл знаходзіцца ў аварыйным стане.

Вадзяны млын

Сядзіба Спрытковых

Далей па шляху праездзенце праз дамбу да сядзібы Спрытковых. З правага боку пабачыце маляўнічую сажалку з вадзяным млыном. Млын пабудаваны ў часы НЭП-у мясцовым прадпрымальнікам Пеўзнерам. Сядзіба заходзіцца на пагорку і дамінуе над наваколлем. Сядзіба пабудавана напрыканцы 19 стагоддзя ў стылі неакласіцызму. Сядзібны комплекс уключае ў сібе: сядзібны дом, бровар, свіран, стайню і іншыя гаспадарчыя будынкі. Яшчэ гадоў 20 таму ў пансікі даме заходзілася мясцовая школа, але школу перавялі ў новы будынак, і помнік архітэктуры, на вялікі жаль, пачаў прыходзіць у занядбані.

Крайвіды і помнікі Расна абавязкова зацікавяць аматараў дауніны. А на мясцовай сажалцы ў гарачы летні дзень можна прыемна адпачыць і скучацца пасля дарогі. Калі па гаспадарску падыйсці да гістарычнай спадчыны Расна і захаваць старадаўнія помнікі, то гэтае мястэчка стане сапраўдным упрыгожваннем нашай Магілёўшчыны.

**Алег Дзялячкоў,
Магілёў**

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алеся Аўласевіч, Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік, Людвіка Таўгень, Алеся Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Лідскі аддзел рамёства і традыцыйнай культуры прымаў рэспубліканскі семінар-практыкум

1-2 красавіка 2021 г. у Гарадзенскай вобласці адбыўся Рэспубліканскі семінар-практыкум "Рэгіянальная народная культура: выяўленне, захаванне і трансляцыя ў сучаснае асяроддзе".

Першая частка семінара адбылася ў горадзе Гародні на базе ДУК "Гарадзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці". Працоўны дзень атрымалі вельмі плённы і насычаны. Пасля адкрыцця семінара вядучы метадыст па народных промыслах Барысевіч Яніна Анатольеўна расказала аб прынцыпах выяўлення, захавання і трансляцыі ў сучаснае асяроддзе рэгіянальнай народнай культуры. Пасля ўдзельнікі семінара атрымалі магчымасць пазнаёміцца з творчасцю майстра па вырабе габеленаў у традыцыйных "падвойнага і пе-раборнага аднабаковага" ткацтва Шунейка Алены Феліксавны.

Далей адбыўся пераезд у філіяль "Цэнтр рамёстваў "Спадчыны" ДУ "Гарадзенскі гарадскі цэнтр культуры". Супрацоўнікі філіяля прэзентавалі элемент нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь "Выраб велікодных вербаў (пальмаў) на тэрыторыі падвончаных заходній Гродзеншчыны".

У Сапоцкінскім культурна-тэатральным цэнтры была магчымасць азнаёміцца з такім элементам нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь як "Традыцыя роспісу велікодных яек", наўедаць музей пісанкі.

У Адэльскім цэнтры культуры і народнай творчасці народны майстар Рэспублікі Беларусь Мар'ян Скрамблевіч захапіў усіх прысутных сваімі аповедамі гульнёй на музычных інструментах. Творчасць майстра таксама прызнана нематэрыяльнай культурнай каштоўнасцю. Завяршыўся першы дзень семінара знаёмствам з рэгіянальнай традыцыйнай кухняй (элемент нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці) аграгарадку Адэльска, майстар-класам па побытовых танцах.

На другі дзень семінара гасці сустракаліся ў Лідскай зямлі. Семінар адбыўся на базе аддзела рамёстваў і традыц

**Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.**

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 12.04.2021 г. у 17.00. Замова № 782.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асобнікаў.

Падпісны інಡекс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,65 руб., 3 мес.- 7,95 руб.

Кошт у розніцы: па дамоўленасці.

**Ірина Эдмундаўна Струмскі,
метадыст ДУ "Лідскі
райёны цэнтр культуры
і народнай
творчасці".**

Сапраўднае дэфіле-дэмантрація народных строў не пакінула абыкавымі гасцемі Лідской зямлі, выклікаўшы натхненне і безліч пазітыўных эмоций. Акрамя гэтага малодшы навуковы супрацоўнік Савіцкая Марына Вячаславаўна расказала